

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA O'ZINI NAZORAT QILISH VA O'ZINI BAHOLASH MEXANIZMLARI

Matkarimova Zebiniso Po'latbek qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:04.06.2026

Revised: 05.06.2026

Accepted:06.06.2026

KALIT SO'ZLAR:

raqamli talim, o'zini nazorat qilish, o'zini baholash,

metakognitsiya,

refleksiya, formativ baholash, pedagogik-

psixologiya,

kompetensiya.

Mazkur maqolada raqamli talim muhitida talabalar shaxsiy ongini rivojlantirishda o'zini nazorat qilish va o'zini baholash jarayonlarining pedagogik-psixologik asoslari tahlil qilinadi. Raqamli ta'lim muhiti bugungi kunda ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. U zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda talabaning mustaqil ta'lim olish imkoniyatini yaratib beradi. O'zini boshqarish, metakognitiv strategiyalar hamda formativ baholash vositalarining samaradorligi ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Tadqiqot natijalari raqamli platformalarda mustaqil talim samaradorligi o'zini nazorat qilish kompetensiyasiga bevosita bog'liqligini ko'rsatadi.

Kirish: Raqamli transformatsiya sharoitida talim jarayoni an'anaviy modeldan raqamli va aralash shaklga o'tmoqda. Bunday muhitda talabaning mustaqil ishlash ulushi ortadi. Natijada o'zini nazorat qilish va o'zini baholash ko'nikmalari talim samaradorligining muhim omiliga aylanadi.

Psixologik tadqiqotlarda o'zini nazorat qilish jarayoni shaxsning maqsad qo'yish, faoliyatni rejalashtirish, monitoring qilish va natijani tahlil etish bosqichlarini o'z ichiga olishi ta'kidlanadi. Bu borada Albert Banduraning ijtimoiy-kognitiv nazariyasi hamda Barry Zimmermanning o'zini boshqariladigan talim modeli muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Raqamli ta'lim muhitida o'zini nazorat qilish va o'zini baholash — bu o'quvchining o'z o'quv faoliyatini rejalashtirish, monitoring qilish, baholash va tuzatish qobiliyatlarini o'z ichiga olgan murakkab metakognitiv jarayondir.

O'zini nazorat qilish va o'zini baholash raqamli ta'lim muhitida o'quvchining mustaqil ta'lim samaradorligini oshirishning asosiy komponentlaridir. O'zini nazorat qilish va o'zini baholash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun raqamli ta'lim platformalarida quyidagi strategiyalardan foydalanish mumkin:

- **Motivatsiya.** O'quvchiga o'quv maqsadlarini belgilashda yordam berish va ularni amalga oshirishda motivatsiyani saqlash lozim.

- **O'zini nazorat qilish.** O'quvchiga o'quv jarayonini kuzatishda va kerak bo'lganda tuzatishlar kiritishda yordam berishdan iborat.

- **O'zini baholash.** O'quvchiga o'z o'quv natijalarini baholashda va o'qish samaradorligini oshirish uchun fikr-mulohazalar taqdim etishda yordam berishdan iborat.

O'zini nazorat qilishning nazariy asoslari.

O'zini nazorat qilish — bu talabanning o'z o'quv faoliyatini ongli ravishda boshqarish jarayonidir. U quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

1. Motivatsion komponent – ichki rag'bat va maqsad aniqligi
2. Kognitiv komponent – bilimni anglash va qayta ishlash
3. Metakognitiv komponent – fikrlash jarayonini nazorat qilish
4. Refleksiv komponent – natijani tahlil qilish

Raqamli muhitda LMS platformalar (Moodle, Google Classroom va boshqalar), elektron testlar, progress indikatorlari talabanning o'z faoliyatini monitoring qilishiga imkon yaratadi. Biroq texnologiya vosita bo'lib, samaradorlik talabanning ichki boshqaruv kompetensiyasiga bog'liq.

O'zini baholash jarayonining pedagogik ahamiyati.

O'zini baholash — bu shaxsning o'z bilim, ko'nikma va natijalarini belgilangan mezonlar asosida tahlil qilishi jarayonidir. U quyidagilarni ta'minlaydi:

- Mas'uliyat hissining shakllanishi
- Tanqidiy fikrlash rivoji
- Mustaqil qaror qabul qilish
- Akademik halollik mustahkamlanishi

Formativ baholash strategiyalari (rubrikalar, reflektiv kundaliklar) raqamli muhitda ayniqsa samarali hisoblanadi. Bu jarayon talabanning shaxsiy ongini rivojlantirib, o'zini anglash darajasini oshiradi.

Raqamli talim muhitida samarali mexanizmlar.

Quyidagi pedagogik shart-sharoitlar o'zini nazorat qilish va o'zini baholashni samarali shakllantiradi:

1. Aniq mezon va kutilayotgan natijalarni belgilash,
2. Raqamli refleksiya vositalaridan foydalanish,
3. O'zaro baholash amaliyotini joriy etish,
4. Individual o'quv trayektoriyalarini yaratish,
5. Doimiy teskari aloqa tizimini yo'lga qo'yish,

Shuningdek, raqamli analitika orqali talabning o'quv faolligi monitoring qilinishi mumkin.

Xulosa. Raqamli talim muhitida o'zini nazorat qilish va o'zini baholash kompetensiyalari shaxsiy ong rivojining muhim ko'rsatkichidir. Ular talabning mustaqil, mas'uliyatli va refleksiv shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shuning uchun talim jarayonida metakognitiv strategiyalarni joriy etish, formativ baholashni kuchaytirish hamda raqamli vositalardan ongli foydalanish zarur. Mazkur yo'nalishda empirik tadqiqotlar olib borish kelgusida nazariy va amaliy natijalarni yanada boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Islomov A. Mustaqil ta'limning pedagogik asoslari. - Toshkent : Universitet nashriyoti. 2018.
2. Rasulova N. Ta'limda mustaqillik va o'zini boshqarish. Pedagogik jurnali, 2019, 4-son, 34-40.
3. Tolipov O'.Q va Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
4. Yo'ldoshev J.G' va Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
5. Nishonova Z.T. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2006.
6. O'zbekiston Respublikasi. Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.